

*«Схвалено педагогічною радою
Українського державного центру позашкільної освіти»,
протокол № 4 від «25» серпня 2021 року*

Загальна редакція
Шкура Г. А., Пасхалова Л. О.

Авторський колектив
Борсук Н. В., Василянська І. О., Войчук Н. В., Волкова О. О., Гасиліна Ю. В.,
Загоняйко С. О., Іваницька К. В., Мельник В. П., Овсієнко К. В.,
Петлицька Н. М., Полівода М. Є., Радченко М. В., Спанціреті Р. В.,
Степаненко С. Г., Толмачов Р. В., Ус Г. С., Чернікова Н. З., Шайкевич Ю. Г.,

Редакційна колегія
Бут С. В., Наумець А. Ф., Пасхалова Л. О. Сук Л. Е.

Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям
(вокальний, театральний, цирковий профілі) / за ред. Шкури Г. А.,
Пасхалової Л. О., – К. : УДЦПО, 2021. – В. 4. – 159 с.

У збірнику представлено програми з художньо-естетичного напрямку
позашкільної освіти вокального, театрального та циркового профілів навчання.

Видання розраховане на педагогічних працівників закладів позашкільної,
загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти; спеціалістів,
які займаються питаннями позашкільної освіти.

© Український державний центр позашкільної освіти, 2021

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ «ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО»

Початковий, основний та вищий рівні, 4 роки навчання

Автор: Н. З. Чернікова

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної програми пов'язана з тим, що українська пісня супроводжує дитину із самого раннього віку. Пісня, як народна, так і сучасна, вчить премудрості життя, допомагає розібратися в своїх переживаннях, сповнює серце дитини любов'ю до людей, до природи, до рідної землі, до батьків, розповідає про наші святині, про чисті й ніжні почуття. Особливий акцент у змісті програми зроблено на розвиток емоційного інтелекту на кращих зразках українського вокального мистецтва.

В основу програми покладено «Навчальну програму з вокального мистецтва (Н. З. Чернікова)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т. В., Шкура Г. А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях вокального мистецтва закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку вокального профілю та спрямована на вихованців віком 5-18 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами вокального мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з основами вокального співу, взірцями вокального мистецтва, основними музичними поняттями та термінами, правилами гігієни й оберігання голосу; формування стійкого інтересу до вокального мистецтва;

практичної, яка орієнтована на оволодіння нотною грамотою, розвиток вокального, гармонічного та мелодичного слуху; формування вокальної артикуляції, співочого дихання, музичної пам'яті, діяльністю голосового апарату з основними властивостями співочого голосу;

творчої, яка забезпечує розвиток індивідуальних музичних здібностей (вокального слуху та голосу, ритмічності та пластичності, художньої виразності поз і рухів), формування музично-естетичного смаку; виконавської майстерності; прагнення до гармонії, уміння бачити її в музиці, людині, навколишньому світі; психологічному вивільненню та творчому розкриттю особистості через виконавський досвід;

соціальної, яка спрямована на виховання дбайливого ставлення до здобутків національної та світової культури, мовної культури, духовних традицій; громадянської свідомості та національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; формування навичок професійної взаємодії та прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату в колективі.

Пропонована програма побудована на основі компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів та на принципах від простого до складного, доступності, науковості, єдності навчання та виховання.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає навчання вихованців у групах початкового, основного та вищого рівнів впродовж чотирьох років навчання.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (1 рік навчання) – 144 год. (4 год./тиждень), (діти віком 5-9 років);

основний рівень (2 роки навчання): 1-й рік – 144 год. (4 год./тиждень), (діти віком 8-11 років), 2-й рік – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 10-13 років);

вищий рівень (1 рік навчання) – 324 год. (9 год./тиждень), (діти віком 12-18 років).

Програма розрахована на дітей, які мають здоровий голосовий апарат та задовільні вокальні й музичні дані, як з вокальною підготовкою, так і без співочої практики. Навчальні групи формуються з урахуванням вікових особливостей, року навчання та підготовленості. Прийом дітей здійснюється згідно з результатами вокально-музичного та ритмічного тестувань.

На заняттях гуртка розвиваються творчі здібності дітей, виховується глибоке почуття любові до пісні, до музики. Спів благотворно впливає на розвиток голосу та допомагає вибудовувати плавне й безперервне мовлення. Окрім розучування пісень, програмою передбачене засвоєння вихованцями основ нотної грамоти, слухання музики та музично-ритмічна творчість. Елементи теорії музики включаються дуже обережно, лише після того, як у вихованців викликані інтерес і любов до пісні та музики. Окрім розвиваючих і навчальних завдань, вирішується ще одне важливе завдання – оздоровчо-корекційне. Дихальні вправи, що використовуються на заняттях, допомагають оздоровлювати та зміцнювати органи дихання.

Програма початкового рівня передбачає загальний розвиток дітей, виявлення їх здібностей, нахилів, розкриття вокально-хорових можливостей, пробудження інтересу до творчої діяльності. У групах початкового рівня заняття проводяться два рази на тиждень тривалістю по дві години.

Основний рівень навчання розрахований на розширення та поглиблення теоретичних знань, удосконалення вокально-хорових навичок, необхідних під час співу, розвиток стійкого інтересу до творчої діяльності. У групах основного

рівня заняття проводяться два-три рази на тиждень тривалістю по дві-три години.

Вищий рівень, розрахований на задоволення потреб здібних, обдарованих вихованців у творчій підготовці. У групах вищого рівня передбачається удосконалення вокально-хорових навичок, яких вихованці набули в групах попередніх рівнів. Заняття тривають по три години три рази на тиждень.

Форми проведення занять: групові (вокально-хорові заняття, музична грамота, зведені репетиції, на які запрошуються вихованці з різних груп, заняття-конкурси, концертні виступи); індивідуальні (індивідуальні заняття з вокалу в групі вищого навчального рівня).

Заняття складаються з наступних елементів: розвиток основних вокально-хорових навичок, розучування репертуару; формування та розвиток сценічних навичок; засвоєння основ нотної грамоти (з першого року основного рівня навчання); слухання музики (з другого року основного рівня навчання); музично-ритмічна творчість (ігрова та рухова). Їх можна змінювати та комбінувати в залежності від вокального твору, який вивчається.

У роботі гуртка використовуються такі методи: наочно-слуховий (виразне виконання педагогом вокального твору, прослуховування аудіозаписів); наочно-зоровий (показ педагогом гри, рухів, окремих елементів супроводжуючих рухів); словесний (пояснення, вказівки під час виконання пісні, розповіді про композиторів, музичні жанри); вправи (багаторазове повторювання, варіювання вивченого); послідовне розучування репертуару із врахуванням складності творів, вікових та індивідуальних можливостей дітей (спів починається із вправ, нескладних пісень, та з поступовим засвоєнням матеріалу, пісенний репертуар поступово ускладнюється).

Досягненню визначених завдань сприяє використання методичних прийомів, спрямованих на активізацію кожної дитини зокрема та групи в цілому: індивідуальна оцінка рівня засвоєння навичок; створення на заняттях атмосфери доброзичливості, яка викликає у невпевнених дітей бажання співати, не боячись помилок; індивідуальні вказівки для окремих дітей та загальні вказівки для всієї групи; розподіл на підгрупи.

Важливою формою навчання дітей є їх участь у конкурсах, концертах. Оволодіння виконавською діяльністю передбачає набуття навичок публічних виступів. Залучати вихованців до публічних виступів необхідно поступово, проводячи контрольні прослуховування, оскільки деякі діти можуть нелегко переносити хвилювання, пов'язані з публічними виступами, втрачати стабільність. Для них потрібно змінювати умови, проводити показ роботи в психологічно комфортній обстановці.

Формами контролю за результативністю навчання є відкриті, репетиційні, підсумкові заняття, творчі звіти, участь в конкурсах, концертах. У кінці кожного заняття підводяться підсумки, відмічаються досягнення, особливості та недоліки в співі окремих вихованців, оцінка групової роботи в цілому, відзначення позитивних та негативних моментів. Наприкінці кожного навчального року проходить звітний концерт.

За цією програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Уміння співу	6	30	36
3.	Вокал	8	40	48
3.1.	Вокальний твір	2	-	2
3.2.	Музичний і поетичний текст	2	10	12
3.3.	Вокальна партія	-	20	20
3.4.	Виразність виконання	4	10	14
4.	Сценічні навички	6	16	22
5.	Музично-ритмічна творчість	6	12	18
6.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	4	12	16
7.	Підсумок	1	1	2
	Разом:	33	111	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Зовнішній вигляд виконавця, сценічний костюм.

2. Уміння співу (36 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з голосовим апаратом, правильна співоча постава, співоче дихання, діафрагма, співочі регістри, діапазон, тембр, лад, розмір, ритм, ведення звуку (*legato* та *non legato*). Правила та поради з гігієни та оберігання голосу.

Практична частина. Вправи на формування чіткої дикції, співочого дихання (спокійний вдих, затримка вдишу перед початком співу – люфтпауза, вироблення рівномірного видиху). Розспівування, вокальні вправи. Визначення на слух висоти звуку, повторювання заданих звуків, вирівнювання, утримання

звуку, вправи на правильне співоче формування голосних звуків у поєднанні із приголосними, вправи на вирівнювання голосних «і-е-а-о-у» у поєднанні із різними приголосними. Вправи на розвиток колективного співу (унісон), на ведення звуку: legato та non legato. Виконання елементарних вокальних вправ у повільному темпі.

3. Вокал (48 год.)

3.1. Вокальний твір (2 год.)

Теоретична частина. Жанри вокальної музики. Вокальний твір. Аналіз та коротка характеристика вокального твору.

3.2. Музичний і поетичний текст (12 год.)

Теоретична частина. Музичні та поетичні тексти: інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування.

Практична частина. Вивчення музичного та поетичного текстів. Робота з текстами пісень як з окремою від музичного супроводу прозою (інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту).

3.3. Вокальна партія (20 год.)

Практична частина. Розбір вокальної партії. Послідовне та поетапне відтворення вокальної партії. Відпрацювання чистоти інтонування.

3.4. Виразність виконання (14 год.)

Теоретична частина. Засоби музичної виразності. Вокально-технічні навички. Слуховий контроль та самоконтроль якості вокального звучання.

Практична частина. Робота над удосконаленням вокально-технічних навичок і засвоєнням вокального репертуару. Розвиток творчих здібностей, виховання прагнення до самостійності в осмисленні трактування твору.

4. Сценічні навички (22 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з поняттями: сценічної дії, сценічної уяви, художнього образу, сценічного та побутового костюму, драматургії, сценічної мови, руху та постави. Жести, поводження з мікрофоном, виразна міміка, ритмізована хода, танцювальні рухи та хореографічні композиції.

Практична частина. Робота над скоромовками, повільне чітке читання тексту з подальшим прискоренням до темпу скоромовок; асоціативні та пластичні ігри, рухові імпровізації, вправи на розвиток образних уявлень. Відпрацювання впевненості та артистичності під час виступу, подолання психологічного бар'єру перед виступом, глядачем, залом, уміння невимушено поводитись на сцені.

5. Музично-ритмічна творчість (18 год.)

Теоретична частина. Єдність сприйняття музики та рухів. Правила проведення музично-дидактичних та народних пісенних ігор.

Практична частина. Вираження змісту, характерних особливостей музичного твору через певні танцювальні та ритмічні рухи у

найрізноманітніших їх поєднаннях. Музично-дидактичні ігри. Музичні сюжетно-рольові та народні ігри, що супроводжуються співом, пантомімними рухами, елементами характерного танцю. Гра на музичних інструментах (яка організовує, втягує в активне музикування, виховує увагу, розвиває пам'ять, музично-слухові уявлення, чуття тембру, почуття ритму).

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (16 год.)

Теоретична частина. Музичні твори, видатних композиторів. Проведення бесід загальноосвітнього характеру.

Практична частина. Підготовка до свят. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

7. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

Практична частина. Хоровий спів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- елементарні музичні терміни;
- поняття висоти, гучності, тривалості музичних звуків;
- поняття: звук, мелодія, музика, спів, голос, інструмент;
- тексти скоромовок;
- зміст вивчених музичних творів;
- правила співу (дихання, постава);
- правила гігієни та оберігання голосу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- вести звук legato, non legato;
- визначати на слух висоту звуку;
- повторювати заданий звук;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

**Основний рівень, перший рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Виконавство	6	24	30
3.	Вокал	6	36	42
3.1.	Вокальний твір	2	-	2
3.2.	Музичний і поетичний текст	2	12	14
3.3.	Вокальна партія	2	20	22
3.4.	Виразність виконання.	-	4	4
4.	Особливості естрадного вокалу	2	2	4
5.	Сценічні навички	6	16	22
6.	Основи нотної грамоти	6	2	8
7.	Музично-ритмічна творчість	6	12	18
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	4	12	16
9.	Підсумок	1	1	2
	Разом:	39	105	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Зовнішній вигляд виконавця, сценічний костюм, його відмінність від побутового та святкового одягу.

2. Виконавство (30 год.)

Теоретична частина. Дихання, його види; вокальна дикція, діапазон голосу. Функціонування голосового апарату, вплив емоційного стану на його фізіологічний стан. Правильна співоча постава (положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї під час співу), співочі регістри, діапазон, тембр, лад, розмір, ритм, ведення звуку (*legato*, *non legato*, *staccato*). Артикуляційний апарат. Правила та поради з гігієни та оберігання голосу.

Практична частина. Вправи на формування чіткої дикції та артикуляції, корекція дихання (вдих та видих залежно від характеру музики, тривалості музичної фрази, ланцюгове дихання, оволодіння навичками нижньореберного дихання, вправи на дихання на одній висоті звуку). Визначення на слух висоти звуку, вміння повторити заданий звук, вирівнювання, утримання звуку, вправи на правильне співоче формування голосних звуків у поєднанні із приголосними, вправи на вирівнювання голосних «і-е-а-о-у» у поєднанні з різними приголосними. Вправи на розвиток колективного співу (унісон). Ведення звуку:

legato, non legato, staccat. Співоче звукоутворення, скоромовки, атака звуку. Ансамблевий спів (унісон та багатоголосний спів).

3. Вокал (42 год.)

3.1. Вокальний твір (2 год.)

Теоретична частина. Музичний репертуар. Аналіз та характеристика вокальних творів.

3.2. Музичний і поетичний текст (14 год.)

Теоретична частина. Особливості музичних та поетичних текстів.

Практична частина. Вивчення музичного та поетичного текстів. Робота з текстами пісень як з окремою від музичного супроводу прозою (інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту).

3.3. Вокальна партія (22 год.)

Теоретична частина. Особливості вокальної партії.

Практична частина. Послідовне та поетапне відтворення вокальної партії. Відпрацювання чистоти інтонування.

3.4. Виразність виконання (4 год.)

Теоретична частина. Слуховий контроль та самоконтроль якості вокального звучання.

Практична частина. Робота над удосконаленням вокально-технічних навичок і засвоєнням вокального репертуару. Розвиток творчих здібностей, виховання прагнення до самостійності в осмисленні трактування твору.

4. Особливості естрадного вокалу (4 год.)

Теоретична частина. Відмінність естрадного вокалу від його інших видів. Особливості естрадного співу. Поєднання різноманітних технік та специфічних прийомів естрадного вокалу.

Практична частина. Вправи, які сприяють природному звучанню голосу. Виконання естрадних пісень.

5. Сценічні навички (22 год.)

Теоретична частина. Поглиблення понять: сценічна дія, сценічна уява, художній образ, драматургія, сценічна мова. Сценічний та побутовий костюм. Жести, поводження з мікрофоном, виразна міміка, ритмізована хода, танцювальні рухи та хореографічні композиції.

Практична частина. Робота над скоромовками, повільне чітке читання тексту з подальшим прискоренням до темпу скоромовок; асоціативні та пластичні ігри, рухові імпровізації, вправи на розвиток образних уявлень. Відпрацювання впевненості та артистичності під час виступу, подолання психологічного бар'єру перед виступом, глядачем, залом, уміння невимушено поводитись на сцені.

6. Основи нотної грамоти (8 год.)

Теоретична частина. Поняття: мелодія, мотив, музична фраза; побудова пісень (заспів, приспів). Ноти та їх позначення (нотні знаки). Висотне співвідношення звуків, динамічні та темпові відтінки. Розмір. Тривалість нот (ціла, половинна, четвертна, восьма, шістнадцята) та відповідних пауз.

Практична частина. Розрізнення звуків за висотою та тривалістю. Зображення нот 1-ї та 2-ї октав на нотному стані, пауз, нот з крапкою, знаків альтерації, динамічних відтінків, музичного розміру, основних музичних темпів. Навчання співу по нотах.

7. Музично-ритмічна творчість (18 год.)

Теоретична частина. Єдність сприйняття музики та рухів. Особливості створення художнього образу. Рухові зображальні засоби музики. Правила проведення музично-дидактичних та народних пісенних ігор.

Практична частина. Вправи на вокально-рухову координацію. Вираження змісту, характерних особливостей музичного твору через певні танцювальні та ритмічні рухи у їх найрізноманітніших сполученнях. Музично-дидактичні ігри. Музичні сюжетно-рольові та народні ігри, що супроводжуються співом, пантомімними рухами, елементами характерного танцю. Пошук вихованцями засобів вираження створеного музично-ігрового образу, адекватних музично-поетичному змістові твору. Створення власних ритмічних імпровізацій за заданим текстом, вокальні імпровізації.

8. Експерсії, конкурси, свята, виставки (16 год.)

Теоретична частина. Розповіді про музичні твори, композиторів. Підготовка до свят. Проведення бесід загальноосвітнього характеру.

Практична частина. Експерсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

9. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

Практична частина. Хоровий спів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основні музичні терміни;
- нотні знаки;
- властивості музичних звуків (висота, тривалість, тембр);
- елементи музичної мови (мелодія, ритм, темп, тембр, тощо);
- поняття: мелодія, ритм, мотив, музична фраза, темп, тембр, акомпанемент (особливості звучання різних музичних інструментів);
- жанри музичних творів;

- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (постава, дихання);
- виражальні та зображальні можливості музики.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу (вдих та видих залежно від характеру музики);
- володіти своїм артикуляційним апаратом;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- співати без напруження голосу;
- співати з нот;
- вести звук legato, non legato, staccato;
- розрізняти тембр музичних інструментів;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента;
- ритмічно рухатись;
- співати індивідуально та в ансамблі.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального та ансамблевого співу;
- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- ритмічних імпровізацій;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Основний рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Виконавство	6	39	45
3.	Вокал	6	75	81
3.1.	Вокальний твір	3	-	3
3.2.	Музичний і поетичний текст	-	21	21
3.3.	Вокальна партія	-	33	33
3.4.	Виразність виконання	3	21	24
4.	Сценічні навички	6	21	27
5.	Основи нотної грамоти	12	-	12
6.	Музична класика	12	-	12
7.	Музично-ритмічна творчість	6	12	18
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	6	9	15
9.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	57	159	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Сценічний образ виконавця, сценічний костюм, його відмінність від іншого одягу. Повторення вивченого за минулі роки.

2. Виконавство (45 год.)

Теоретична частина. Дихання (черевне, діафрагмне, міжреберне, ключичне). Фізіологія голосового апарату, необхідність володіння своїм емоційним станом під час співу. Правильна співоча постава (положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї під час співу), співоче звукоутворення, регістри, діапазон, тембр, лад, розмір, ритм. Ведення звуку: legato, non legato, staccato. Спів в унісон, канон, спів «про себе». Артикуляційний апарат, акустичний характер звуків. Правила гігієни та оберігання голосу.

Практична частина. Вправи на формування чіткої дикції та артикуляції, корекція дихання (вдих та видих залежно від характеру музики, тривалості музичної фрази, ланцюгове дихання, оволодіння навичками нижньореберного дихання, вправи на дихання на одній висоті звуку), визначення на слух висоти звуку, вміння повторити заданий звук, вирівнювання, утримання звуку, вправи на правильне співоче формування голосних звуків у поєднанні із приголосними, вправи на вирівнювання голосних «і-е-а-о-у» в поєднанні з різними приголосними. Вправи на розвиток колективного співу (унісон), ведення звуку: legato, non legato, staccato, скоромовки, атака звуку. Ансамблевий спів (унісон та багатоголосний спів).

3. Вокал (81 год.)

3.1. Вокальний твір (3 год.)

Теоретична частина. Музичний репертуар: автори музики та тексту, актуальність пісні (якщо це сучасна пісня), особливості художнього образу, музично-виразних та виконавських засобів.

3.2. Музичний і поетичний текст (21 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з музичними та поетичними текстами.

Практична частина. Вивчення музичного та поетичного текстів. Робота з текстами пісень як з окремою від музичного супроводу прозою (інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту).

3.3. Вокальна партія (33 год.)

Практична частина. Розбір вокальної партії. Послідовне та поетапне відтворення вокальної партії. Відпрацювання чистоти інтонування.

3.4. Виразність виконання (24 год.)

Теоретична частина. Сценічна дія, її специфіка. Слуховий контроль та самоконтроль якості вокального звучання.

Практична частина. Робота над удосконаленням вокально-технічних та інтонаційно-слухових навичок і засвоєнням вокального репертуару. Розвиток творчих здібностей, виховання прагнення до самостійності в осмисленні трактування твору.

4. Сценічні навички (27 год.)

Теоретична частина. Прийоми створення пластичного образу пісні (темп, ритм, характер рухів, манера поведінки, міміка, жести). Правила поведінки на сцені під час виступів (стандартні та екстремальні варіанти). Культура роботи з мікрофоном. Процес вживання в художній образ. Характер співочої дикції, в залежності від характеру музики та змісту твору.

Практична частина. Етюди-імпровізації на задані теми. Робота над створенням художнього образу музичного твору, розробка варіантів сценічних костюмів, драматургія естрадного музичного мистецтва як засіб вираження ідейного змісту композицій через художній образ, сценічну мову, рух та поставу. Відпрацювання сценічної привабливості.

5. Основи нотної грамоти (12 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з поняттями: мелодія, музична фраза, мотив, діапазон, співочі регістри, метр, лад, тональність. Висотне співвідношення звуків, динамічні та темпові відтінки. Розмір. Тривалість нот (ціла, половинна, четвертна, восьма, шістнадцята) та відповідних пауз. Партитура.

Практична частина. Розрізнення звуків за висотою та тривалістю. Запис музичних творів на нотному стані за допомогою зображення нот 1-ї та 2-ї октав, пауз, нот з крапкою, знаків альтерації, динамічних відтінків, музичного розміру, основних музичних темпів. Спів по нотах.

6. Музична класика (12 год.)

Теоретична частина. Історичні етапи розвитку світової музичної культури. Народна та сучасна музика. Фольклор, джаз, класика. Поняття: заспів, приспів, куплет, інтерпретація, варіація.

Практична частина. Прослуховування вокально-хорових та інструментальних творів із метою виховання емоційно-естетичного відгуку на музику. Слухання народної та сучасної музики. Засвоєння понять: заспів, приспів, куплет, інтерпретація, варіація.

7. Музично-ритмічна творчість (18 год.)

Теоретична частина. Єдність сприйняття музики та рухів. Створення художнього образу. Рухові зображальні засоби музики. Правила проведення музично-дидактичних та народних пісенних ігор.

Практична частина. Вираження змісту, характерних особливостей музичного твору через певні танцювальні та ритмічні рухи у найрізноманітніших їх поєднаннях. Музично-дидактичні ігри. Музичні сюжетно-рольові та народні ігри, що супроводжуються співом, пантомімними рухами, елементами характерного танцю. Пошук вихованцями засобів вираження створеного музично-ігрового образу, адекватних музично-поетичному змістові твору. Створення власних ритмічних імпровізацій за заданим текстом, вокальні імпровізації.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (15 год.)

Теоретична частина. Розповіді про музичні твори, композиторів. Проведення бесід загальноосвітнього характеру.

Практична частина. Підготовка до свят. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

9. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основні музичні терміни;
- тривалість нот, пауз; ноти з крапкою, знаки альтерації, інтервали, динамічні відтінки, музичний розмір, основні музичні темпи;
- жанри музичних творів;
- властивості музичних звуків (висота, тривалість, тембр, динаміка);
- поняття: діафрагма, діапазон, співочі регістри, метр, лад, тональність тощо;
- основні засоби музичної виразності: мелодія, супровід, ритм тощо;
- виражальні та зображальні можливості музики;
- виконавські засоби, виражальні можливості музичної інтонації;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (постава, дихання);
- правила поведінки під час виступів.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу (вдих та видих залежно від характеру музики);
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- співати з нот;
- вести звук legato, non legato, staccato;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента;
- володіти своїм артикуляційним апаратом;

- користуватись середнім регістром;
- передавати різноманітні ритмічні малюнки;
- правильно формувати голосні в поєднанні з приголосними;
- ритмічно рухатись у відповідності до характеру певного музичного або вокального твору;
- передавати жестами й рухами образи в піснях-іграх;
- співати індивідуально та в ансамблі.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- вокальних імпровізацій;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	Усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Співочий діапазон голосового апарату	6	48	54
3.	Вокал	12	90	102
3.1.	Вокальний твір	3	-	3
3.2.	Музичний і поетичний текст	3	15	18
3.3.	Вокальна партія	-	54	54
3.4.	Виразність виконання	6	21	27
4.	Сценічні навички	9	18	27
5.	Індивідуальний вокал	6	30	36
6.	Основи нотної грамоти	27	-	27
7.	Музична класика	18	-	18
8.	Музично-ритмічна творчість	-	27	27
9.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	9	18	27
10.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	90	234	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Зовнішній вигляд виконавця, сценічний костюм та його відповідність виступу. Повторення вивченого за минулі роки.

2. Співочий діапазон голосового апарату (54 год.)

Теоретична частина. Дихання (черевне, діафрагмальне, міжреберне, ключичне).

Фізіологія голосового апарату, вплив емоційного стану на фізіологічний стан голосового апарату. Правильна співоча постава (положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї під час співу), співоче звукоутворення, регістри, діапазон, тембр, лад, розмір, ритм. Ведення звуку: legato, non legato, staccato. Артикуляційний апарат. Правила та поради з гігієни та оберігання голосу.

Практична частина. Вправи на формування чіткої дикції та артикуляції, корекція дихання (вдих та видих залежно від характеру музики, тривалості музичної фрази, ланцюгове дихання, оволодіння навичками нижньореберного дихання, вправи на дихання на одній висоті звуку), визначення на слух висоти звуку, вміння повторити заданий звук, вирівнювання, утримання звуку, вправи на правильне співоче формування голосних звуків у поєднанні із приголосними, вправи на вирівнювання голосних «і-е-а-о-у» у поєднанні із різними приголосними, вправи на розвиток колективного співу (унісон), ведення звуку: legato, non legato, staccato, скоромовки, атака звуку, ансамблевий спів (унісон та багатоголосний спів). Використання прийому «морморандо» з закушеними губами з метою наштовхування на носове резонування.

3. Вокал (102 год.)

3.1. Вокальний твір (3 год.)

Теоретична частина. Музичний репертуар: автори музики та тексту, актуальність пісні (для сучасних пісень), особливості художнього образу, музично-виразних та виконавських засобів.

3.2. Музичний і поетичний текст (18 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з музичними та поетичними текстами.

Практична частина. Вивчення музичного та поетичного текстів. Робота з текстами пісень як з окремою від музичного супроводу прозою (інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту).

3.3. Вокальна партія (54 год.)

Практична частина. Розбір вокальної партії. Послідовне та поетапне відтворення вокальної партії. Відпрацювання чистоти інтонування.

3.4. Виразність виконання (27 год.)

Теоретична частина. Органічність сценічної дії та її основні ознаки. Загальне поняття сценічного образу. Слуховий контроль та самоконтроль якості вокального звучання.

Практична частина. Робота над удосконаленням вокальних навичок і засвоєнням вокального репертуару. Розвиток творчих здібностей, виховання

прагнення до самостійності в осмисленні трактування твору. Пластичне інтонування заданого тексту, вправи на розвиток образних уявлень.

4. Сценічні навички (27 год.)

Теоретична частина. Прийоми створення пластичного образу пісні (темп, ритм, характер рухів, манера поведінки, міміка, жести). Сценічна мова, рух та постава. Процес вживання в художній образ. Характер співочої дикції залежно від характеру музики та змісту твору. Культура роботи з мікрофоном. Правила поведінки на сцені під час виступів (стандартні та екстремальні варіанти).

Практична частина. Етюди-імпровізації на задані теми, робота над створенням художнього образу музичного твору, розробка варіантів сценічних костюмів. Відпрацювання сценічної привабливості: сценічної мови, руху та постави.

5. Індивідуальний вокал (36 год.)

Теоретична частина. Правильна постановка тіла та голови під час співу. Прийом «примарний тон». Кантілена. Форшлагги, морденти, трелі.

Практична частина. Формування індивідуального стилю та манери виконання. Пошук примарного тону голосу – найбільш зручного, вільно та природно сформованого. Відпрацювання правильного, добре резонуючого співочого тону. Співання вправ зі словами на відпрацювання кантілени. Співання на посмішці. Вправи для вирівнювання голосу (із зберіганням головного резонування). Дрібні прикраси: форшлагги, морденти, трелі.

6. Основи нотної грамоти (27 год.)

Теоретична частина. Висотне співвідношення звуків, динамічні і темпові відтінки. Розмір. Тривалість нот та пауз (ціла, половинна, четвертна, восьма, шістнадцята).

Практична частина. Розрізнення звуків за висотою і тривалістю. Запис музичних творів на нотному стані за допомогою зображення нот, пауз, нот з крапкою, знаків альтерації, динамічних відтінків, музичного розміру, основних музичних темпів. Спів з нот.

7. Музична класика (18 год.)

Теоретична частина. Історичні етапи розвитку світової музичної культури. Вокально-хорові й інструментальні твори та їх автори. Структура музичного твору. Музична форма як цілісне поняття. Основні компоненти музичної мови (ритм, мелодія, фактура, тематизм, типи викладу). Сучасні музичні прояви вокального мистецтва.

Практична частина. Прослуховування народної та сучасної музики, вокально-хорових й інструментальних творів. Фольклор, джаз, класика. Аналіз музичних творів: класики, джазу, сучасних стилів естрадної пісні та інших сублімацій сучасних музичних проявів вокального мистецтва з точки зору засобів музичної художньої виразності, форм стандартних музичних побудов.

Причини та мета відхилення від них.

8. Музично-ритмічна творчість (27 год.)

Теоретична частина. Єдність сприйняття музики та рухів. Засоби створення художнього образу. Рухові зображальні засоби музики.

Практична частина. Вираження змісту, характерних особливостей музичного твору через певні танцювальні та ритмічні рухи в найрізноманітніших їх поєднаннях. Пошук вихованцями засобів вираження створених музично-ігрових образів, адекватних музично-поетичному змістові твору. Створення власних ритмічних імпровізацій за заданим текстом. Вокальні імпровізації.

9. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (27 год.)

Теоретична частина. Розповіді про музичні твори, композиторів. Проведення бесід загальноосвітнього характеру.

Практична частина. Підготовка до свят. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

10. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- музичну термінологію;
- нотну грамоту;
- властивості музичних звуків;
- основні музичні поняття;
- жанри музичних творів;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (співоче дихання, постава, положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї);
- правила поведінки на сцені.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- дотримуватись правил співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- співати з нот;
- вести звук legato, non legato, staccato;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента;
- володіти своїм артикуляційним апаратом;
- правильно формувати голосні в поєднанні з приголосними;
- користуватись середнім та іншими співочими регістрами;

- передавати різноманітні ритмічні малюнки;
- ритмічно рухатись у відповідності до характеру певного музичного або вокального твору;
- створювати ритмічні, мелодичні, пластичні імпровізації;
- співати індивідуально, в ансамблі, хором.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару хорового колективу;
- вокальних імпровізацій;
- ритмічних та пластичних імпровізацій;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість
<i>Музичні інструменти</i>		
1	Фортепіано	1 шт.
2	Трикутник	3 шт.
3	Маракаси	4 шт.
4	Бубон	3 шт.
5.	Металофон	1 шт.
6	Кастаньети	6 шт.
<i>Обладнання</i>		
1	Програвач CD дисків для співу під фонограму та для слухання музики	1 шт.
2	CD диски із записами творів зарубіжних та вітчизняних композиторів	1 компл.
3	Зображення нотного стану, скрипкового та басового ключів, тривалість звуків, пауз тощо, розміщення нот I та II октав на нотному стані	1 компл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Г. Постановка голосу : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / В. Г. Антонюк. – К. : Вища школа, 2000. – 68 с.
2. Беляєва Т., Шнурова Ю., Тарасова Н., Зінькова Г., Бернацький В. Інноваційні технології в музичній освіті / Т. Беляєва, Ю Шнурова, Н. Тарасова, Г. Зінькова, В. Бернацький. Освіта : технікуми, коледжі. – К. : ТО Нірмала, 2005.
3. Ведмедеря М. О. Веселі нотки : пісні для дітей дошкіл. та молодш. шк. віку / М. О. Ведмедеря; авт. сл. Л. Куліш-Зіньків. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 64 с.

4. Ведмедеря М. О. Веселкові барви : пісні для старшокласників та молоді / М. О. Ведмедеря. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 127 с.
5. Дем'янюк Т. Д. Нові технології позашкільного виховання / Т. Д. Дем'янюк, І. О. Первушевська. – Наук.-метод. центр середньої освіти. – Рівне : Волин. береги, 2000. – 351 с.
6. Гайворонський М. І. Співаник для дітей дошк. та шк. віку / М. І. Гайворонський. – К. : Музична Україна, 1993. – 127 с.
7. Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» за заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського, випуск 1, К. : УДЦПО, 2016. – 223 с.
8. Комлікова А., Дубас Л. Дитячі пісні до свят. / А. Комлікова, Л. Дубас. – К. : Мелосвіт, 2012. – 36 с.
9. Лепешко В. Ф. Співучі чорнобривці [Ноти] / В. Ф. Лепешко. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 64 с.
10. Маслій К. С. Виховання голосу співака: навч. посіб. / К. С. Маслій. – Рівне : Видавнича фірма «ЛІСТА», 1997. – 120 с.
11. Проблеми педагогіки музичного мистецтва: Зб. наук.-метод. ст. / упор. О. Я. Ростовський. – Ніжин : НДПУ, 2004. – 131 с.
12. Семенов О. Український фольклор : навч. посіб. / О. Семенов. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2004. – 254 с.
13. Технологія звукоутворення в контексті вокально-виконавських реалій сучасності // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Мистецтвознавство. – Вип. 17–18. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 301-306.
14. Перлини української народної пісні: пісенник / упоряд. та передм. М. М. Гордійчук. – К. : Музична Україна, 1991. – 383 с.
15. Юрко О. О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти / О. О. Юрко. – Суми, 2005. – 141 с.

Додаток
до навчальної програми з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО»

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР

Початковий рівень

1. Українські народні пісні, колядки:

1. «По дорозі жук, жук»;
2. «Женчичок-бренчичок»;
3. «Котилася торба»;
4. «Ой хто, хто Миколая любить?»;
5. «Безкінечна»;
6. «Ой на горі жито»;

7. «Грицю, Грицю до роботи»;
8. «Два півники».

2. Пісні сучасних композиторів:

1. «Малюки», сл. і муз. Н. Май;
2. «Диво-дівчинка», сл. і муз. Н. Май;
3. «Не такий апельсин», сл. П. Воронько, муз. І. Кириліної;
4. «Зелене слоненя», сл. О. Вратарьова, муз. І. Кириліної;
5. «Пісня олівця», сл. і муз. А. Мігай;
6. «Пісня сонячних промінців», сл. і муз. Н. Рубальської;
7. «Капосний дощик», сл. К. Перелісної, муз. О. Радзівіл;
8. «Все це потрібно мені», сл. Б. Лісного, муз. А. Житкевича;
9. «Дзвіночки», сл. П. Тичини, муз. А. Комлікової;
10. «Тане вечір, ніч близенько», сл. Т. Буркацької, муз. А. Мігай;
11. «Зимонька-зима», сл. і муз. В. Лисенка.

Основний рівень

1. Українські народні пісні, колядки, щедрівки:

1. «Ми кривого танцю ...»;
2. «Ой зелене жито, зелене»;
3. «Ой хто, хто Миколая любить?»;
4. «Ой сивая тая зозуленька»;
5. «Старий рік минає»;
6. «Нова радість стала»;
7. «Чи вдома, вдома господар дому?»;
8. «Ой лопнув обруч»;
9. «Кругом Мариноньки».

2. Пісні сучасних композиторів:

1. «Щедрівочка», сл. і муз. А. Житкевича;
2. «Доброта Миколая», сл. і муз. А. Житкевича;
3. «Мрії збуваються», сл. Ю. Рибчинського, муз. В. Полянського;
4. «Краплини мрії», сл. І. Багрійчук, муз. М. Рожка;
5. «Літній піснеграй», сл. І. Багрійчук, муз. М. Рожка;
6. «Веселкова пісня», сл. М. Ясакової, муз. О. Янушкевич;
7. «Роси, роси дощику», сл. О. Олеся, муз. С. Гричко;
8. «Дівчина-зима», сл. Т. Коломієць, муз. Ю. Музиченка;
9. «Веселкова», сл. О. Кононенко, муз. О. Жилінського;
10. «Буде Україна на землі» сл. і муз. Н. Май.

Вищий рівень**1. Українські народні пісні, колядки, щедрівки, веснянки:**

1. «При долині кущ калини»;
2. «Ой під вишнею, під черешнею»;
3. «Посилала мене мати»;
4. «А вже весна, а вже красна»;
5. «Благослови, мати, весну закликати»;
6. «Добрий вечір тобі, пане господарю»;
7. «Чи вдома, вдома господар дому?»;
8. «Ой зелене жито, зелене»;
9. «Ой у гаю, при Дунаю».

2. Пісні сучасних композиторів:

1. «Я день собі придумую», сл. і муз. А. Житкевич;
2. «Там під горою», сл. і муз. А. Житкевич;
3. «Розгнівилась на літо зима», сл. Н. Кулик, муз. І. Кириліної
4. «Перлинки» сл. і муз. А. Мігай;
5. «Казковий принц», сл. Л. Малинської, муз. А. Мігай;
6. «Рідна мова», сл. Ю. Косинська, муз. А. Мігай;
7. «Господарі діти», сл. М. Петренка, муз. А. Мігай;
8. «Я скажу, що кохання мені не треба», сл. Л. Малинської, муз. А. Мігай;
9. «Посміхайтесь, люди, частіше», сл. і муз. І. Бінцаровської;
10. «Веселкова», сл. О. Кононенка, муз. О. Жилінського;
11. «Україна», сл. і муз. Т. Петриненка.